

Méltóságos
DR. DOBROVITS SÁNDOR
miniszteri oszt. főnök urnak
a m. kir. Közp. Statisztikai Hivatal elnökének
BUDAPEST

ÁLLAMTITKARSÁG
Alamirányterv és Földügyi Tanács
Budapest, V., Lajos utca 10-11.

MÉLTÓSÁGOS ELNÖK UR !

Az Országos Statisztikai Tanácsban az 1939/40 évi hivatalos statisztikai munkaterv tárgyalása alkalmával indítványt tettem arra nézve, hogy a munkaterv^a jövő^{re}~~ben~~ a magyar közigazgatásra vonatkozólag az eddiginél jóval bővebb adatgyűjtését és közlését vegye tervbe. Egyuttal jeleztem, hogy tervezetet fogok kidolgozni arra nézve, hogy az adatgyűjtésnek milyen irányban és milyen terjedelemben való bővítését tart~~om~~ánám szükségesnek. Ezt a tervezetet az alábbiakban van szerencsém bemutatni.

Á L T A L Á N O S S Z E M P O N T O K .

Nagy szervezeti egységek vezetésének a statisztika nélkülözhetetlen eszköze. A magyar közigazgatás vezetője a magyar kormány és annak a magyar közigazgatás legjobb vezetéséhez szükséges adatok eddig nem állanak kellő számban rendelkezésére. Ennek a hátrányai nem csak a közigazgatási apparátuson belül, és a kormány, valamint az alárendeltek viszonyában érezhetők, hanem ^{ezen kívül} a közigazgatás és az emberek, a közönség viszonyában is. Minden más következménytől eltekintve csak azt az egyet emelem ki, hogy az a tény, hogy megfelelő közigazgatási statisztikánk még nincs, alkalmas a közönségben olyan kételyek támasztására, hogy egy kormány e nélkül állhat-e hivatása magaslatán és ura lehet-e a közigazgatási apparátusnak?

A magyar közigazgatás gépezetén nem érthetjük egyedül az állami közigazgatást. A magyar közigazgatás szervezete ma már a következő háromféle elemből tevődik össze:

- a/ Állami közigazgatás,
- b/ A területi önkormányzatok /törvényhatóságok és községek/ közigazgatása,
- c/ A testületi önkormányzatok /különbféle kamarák, társadalombiztosító intézetek, egyházak, stb./ és egyéb szervek.

Mindezek közfeladatokat oldanak meg, az emberekkel rendelkeznek, illetve tőlük alkalmazkodást követelnek, valamint tőlük közadók módjára behajtható szolgáltatásokat követelnek. Mindezt az állam által engedélyezett és szabályozott keretben. A három tényező működése egymást kiegészíti és a közönség csak a háromnak a hatását és a közterheit összeadva tudja megítélni, hogy az államtól, illetve annak közigazgatásától mit kap és annak mivel tartozik. A közigazgatás szervezetének, méreteinek és működésének áttekintéséhez nélkülözhetetlen ennek a keretnek elfogadása, ezért a közigazgatási statisztika sem indulhat ki kevesebből és céljának csak akkor felelhet meg, ha adatgyűjtéseiben ezt a három elemet államdóan egyaránt figyelembe veszi.

A K Ö Z I G A Z G A T Á S I S T A T I S Z T I K A A D A T - G Y Ū J T É S É N E K R E N D S Z E R E .

I. A közigazgatás szervezeti egységei.

A. A közhatalmi egységek, vagyis intézmények.

a/ A közhatalom gyakorlásához szükséges erőket *(Közhatalmas)* megtestesítő intézmények.

b/ Az állam szellemi hatalmát megtestesítő intézmények /törvényhozás, a hatóságok, a bíróságok és mindezeknek felsőbb forumai)

c/ Azon hivatalok és intézmények, amelyek a a/ és b/ alosztályba tartozó egységek mellett, mint ezeknek nélkülözhetetlen kiegészítő részei szere-

pelnek: számvevőségek, pénztárak, különböző tanácsok, nyilvántar-
tó hivatalok, fegyházak, laktanyák, stb.

BH. A jóléti egységek, vagyis

a/ Intézetek.

b/ Köztestületek, /érdekképviseletek, kamarák, a
társadalombiztosítás különböző szervei, vizitársulatok, legelőtár-
sulatok, hegyközségek, stb./

~~C.H.~~ A gazdasági egységek, vagyis a közüzemek.

A-C szerint való
A-C felosztás Ereky István rendszerének felel meg és cél-
szerű. /lásd: Ereky István: A jogi személyek. Városi Szemle XIV.évf..
88.sk. lapjain./

A közüzemek és vegyes jellegű kereskedelmi társaságok el-
határolása és felosztása tekintetében a következő felosztást aján-
lom:

- I. Házi műhelyek, illetve kis üzemek.
- II. Közigazgatásilag kezelt közüzemek.
- III. Elkülönített vagyonkezelésű közüzemek.
- IV. Egyéni cég alakjában működő közüzemek.
- V. Kereskedelmi társaságok alakjában működő közüzemek.
/Vegyes jellegű kereskedelmi társaságok./

Részletesebben lásd: Magyar Zoltán: A közüzemi kérdés
rendezése. Városi Szemle XIX. évf.

II. A közigazgatás személyzete.

A/ Állam.

a/ Intézmények,

b/ Intézetek,

c/ Közüzemek.

B/ Területi önkormányzatok.

a/ Intézmények,

b/ Intézetek,

c/ Közüzemek.

C/ Testületi önkormányzatok és *érdekképviseleti* szervek.

a/ Intézetek,

b/ Köztestületek,

c/ Egyházak.

A közigazgatás személyzetére nézve mindazok az adatok szükségesek, amelyek a Magyar Statisztikai Évkönyv. 1938. 321 és következő lapjain, valamint másutt elszórtan találhatóak, de nem elégségesek. A Statisztikai Évkönyvben eddig közölt adatokon kívül szükség van a következő adatok ismeretére is:

a/ Státusok létszáma. Nem elég tudni, hogy hány XI, X, stb. fizetési osztálybeli állami alkalmazott van, hanem kell tudni, hány fogalmazási karbeli, hány számvevőségi, hány segédhivatali, hány jogi képesítéshez kötött, hány mérnök, hány orvos, hány pedagógus, hány gazdász, hány stb. van az állam, vagy az egyes önkormányzatok szolgálatában.

b/ Az alkalmazottak ~~kor~~, kor szerinti megoszlása.

c/ Az alkalmazottak szolgálati idő szerinti megoszlása. Ez és az előbbi fontos annak érdekében, hogy áttekintésünk legyen afelől, ~~hogy~~ nyugdíjazás útján elérhetőleg mikor és hány állás fog megüresedni és az előmenetel, valamint a szakkészcencia tekintetében milyen kilátások, illetve milyen szükségletek vannak.

d/ Nemek szerinti megoszlás. Hány a férfi és a nő alkalmazott az egyes kategoriákban.

e/ Családi állapot.

f/ Gyermekek száma.

g/ Családi pótlékok száma. Ezek az utóbbi adatok ^(d-g) ~~fontos~~ szempontból fontos szociális tájékozást adnak.

h/ az alkalmazottak területi ^{el} megoszlása. Szükséges volna a következő csoportosítás: megyei városok²inkint, vármegyénkint³, törvényhatósági városok¹inkint. ^{4. városokinkint}

Az üzemeknél az állandó munkásokra, a köztestületeknél és érdekképviseleteknél a főfoglalkozásuakon kívül a tiszteletdíjasokra és esetleg a mellékfoglalkozásuakra is ki kellene terjeszkedni.

Az egyházaknál a lelkészek és ~~talán~~ ^{talán} a papnövéndékek számára ~~is~~ ^{szükséges lenne} ~~szükséges lenne~~ lehetne szervezkedni, a protestáns egyházaknál ezenkívül a világi funkcionáriusokra, ^{a többi} ~~de~~ más alkalmazottak pl. sekrestyések, temetőőrök stb., kevésbé fontosak, ~~ha~~ ^{esetleg} ~~szükségtelen~~ ^{szükségtelen} ~~akárcsak~~ ^{akárcsak} a kereteket.

nyugdíjasok száma a fenti részletezéssel.

háttér?

Ezt megkönyvíteti, hogy az állami költségvetés is viszonyt a naptári év alapjára.

III. A közigazgatás költségei.

- A. Állami költségvetés bevételei és kiadásai.
- B. A területi önkormányzatok költségvetései./bevételek, és kiadások./
- C. A testületi önkormányzatok költségvetései./bevételek és kiadások./

Mindezek összegezve és összehasonlítva:

- a/ Az összes kiadásokból hány % esik A-ra, B-re, C-re.
- b/ A B-ből mennyi esik Budapestre? A többi thatósági városokra? Megyei városokra? A nagyközségekre? A kisközségekre? A vármegyékre?
- c/ Az összes közadókából és közadók módjára behajtható közszolgáltatásokból mennyi esik egy lakosra Budapesten, törvényhatósági városokban, megyei városokban, nagyközségekben, kisközségekben?

XXXX

IV. A közigazgatás működése.

A működésre vonatkozólag a Statisztikai Evkönyv már is sok anyagot tartalmaz. A részletes megbeszélés során lesz eldönthető, hogy az adatgyűjtés milyen szempontok szerint és milyen téjedelemben lesz módosítható, és esetleg bővíthető. Ez alkalommal is már jelzem, hogy szükségesnek tartanám a következő új adatgyűjtések felvételét:

1. A Központi Illetményhivatal működése. Hány tényleges alkalmazott, hány nyugdíjas és hány rokkant, hány állami, hány önkormányzati, ~~hány~~ stb. és milyen ellátását és milyen összegeket utalványoz, és tart nyilván.

2. A Közérdekeltségek Felügyelő Hatóságának működése. Hány és milyen vállalatokat ellenőriz és azokban mennyi az állam, törvényhatóságok, stb. érdekeltsége?

3. Az árvaszékek működése. Az árvák száma, a gondnokoltak száma, az árváknak és gondnokoltaknak kor és nem szerinti megoszlása, hánynak van vagyona és milyen értékű, hánynak van ingatlana? A gyámokra és gondnokokra vonatkozó fontosabb adatok.

A működésre vonatkozó adatgyűjtés a legmegvalósultabb és legfontosabb feladatnak fejeződik meg.
Javaslatom részletes kidolgozásának módja.

A fentiekben, azt hiszem, ~~vezető~~ tiszta képet adhat arról, hogy a közigazgatási statisztikának milyen kiépítése lebeg szemem előtt. Mivel a fentiekben elsősorban a közigazgatási statisztika

rendszerét és keretét~~it~~ igyekeztem megjelölni, nem voltam részle-
tesen~~n~~ tekintettel arra, hogy a kívánt adatgyűjtésekből mi folyik
már és mi lesz új, sem arra, hogy mi jelenik meg eddig a Statisztikai
Lvkönyvben és mi csak a népszámlálás tízéves munkálataiban?
Javaslatom megtételénél arra sem lehettem tekintettel, hogy a külön-
böző adatgyűjtések~~nek~~ közül melyik könnyebb, melyik nehezebb és hogy
azok milyen költséggel~~+~~ járnának. Végük nem lehettem arra, sem te-
kintettel, hogy a közigazgatási statisztika javasolt rendszere a
Statisztikai Lvkönyv beosztásá~~n~~^t mennyikben érinti. Azt hiszem,
hogy a megbeszélések eredménye a Statisztikai Lvkönyv adatainak
bizonyos átcsoportosítását is magában fogja foglalni. / xix

Mindezeknek a kérdéseknek a tisztázása a Központi Sta-
tisztikai Hivatalnál és a Országos Statisztikai Tanácsal, eset-
leg annak egy albizottságával való beható megbeszélésen lesznek
legjobban tisztázhatók. Javaslatomnak az a célja, hogy a tárgya-
lásnak alapjául szolgálhasson. Kérem Méltóságodat, hogy tervezete-
met a tárgyalás alapjául elfogadni és a közigazgatási statisztika
megvalósítására vonatkozó elhatározásában keresztülvinni méltóz-
tassék.

Együttal, kérem fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem
őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1940, január 20.-án.

egyetemi tanár.

*És kívánatosnak^{is} tartanám a Közigazgatási statisztika-
tikának egy fejezetbe, esetleg részbe való foglalását és
elkülönítését. Nagyon kívánatos volna a statisztikának
diagrammokkal való bő illusztrálását is.*